Advent – De Zaligsprekingen
(2) Een vlam die kwijnt maar niet zal doven

Lezing

‘Gelukkig wie nederig van hart zijn, want voor hen is het koninkrijk van de hemel.
Gelukkig de treurenden, want zij zullen getroost worden.
Gelukkig de zachtmoedigen, want zij zullen de aarde bezitten.
Gelukkig wie hongeren en dorsten naar de gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden.
Gelukkig de barmhartigen, want zij zullen barmhartigheid ondervinden.
Gelukkig wie zuiver van hart zijn, want zij zullen God zien.
Gelukkig de vredestichters, want zij zullen kinderen van God genoemd worden.
Gelukkig wie vanwege de gerechtigheid vervolgd worden, want voor hen is het koninkrijk van de hemel.

Mt 5,3-10 (NBV21)

Overweging

De zaligsprekingen zijn best wel provocerende uitspraken. Ze choqueren. Ze dagen uit. Hoe kan je armen, treurenden en vervolgden gelukkig prijzen?
Ofwel zijn die zaligsprekingen zoethoudertjes, loze beloften voor wie er slecht aan toe zijn in het leven, ofwel zijn ze richtingwijzers die ons mobiliseren om de belofte die ze vertolken, waar te maken. Dan zijn het uitspraken die ons engageren, die ons meetrekken in een dynamiek van bevrijdend handelen. Een scheppend handelen dat onze geschiedenis doortrekt.
Het vraagt niet veel realiteitsbesef om een cynische versie van deze evangelielezing te verzinnen, in de zin van:
- Zalig de treurenden want ze zullen terecht kunnen op een wachtlijst voor geestelijke bijstand
- Zalig de vredestichters want ze zullen hun standpunt nooit moeten toelichten in *Terzake* of in *De Afspraak.*
Enz….

Deze 2de adventzondag, focussen we op de eerste zaligspreking bij Matteüs: Zalig de armen van geest.
Op wie slaat die uitspraak?
Bij Lucas is het eenduidig: zalig de armen en wee de rijken. Niet mis te verstaan over wie hij het heeft: over mensen die te weinig en mensen die teveel bezitten.

Maar wie zijn de armen van geest? De traditie geeft verschillende interpretaties:
- Het zijn de eenvoudige mensen die geen grootse dingen ambiëren, soms als ‘nederigen’ vertaald.
- Het zijn de mensen die net zoals ‘armen’ zogezegd ‘ontvangend’ in het leven durven staan, hun afhankelijkheid onderkennen, en zo in relatie tot God staan.
- Het zijn mensen die leven in een geest van armoede, onthecht van materiële bezittingen of streven ernaar.

Zelf kan ik bitter weinig doen met dergelijke verklaringen omdat ze direct of indirect ‘armoede’ als iets positiefs lijken te promoten.

Alle respect voor wie kan kiezen om in armoede te leven; daar kunnen zinvolle motieven voor zijn maar ik geloof niet dat het in de evangelies hierom te doen is.

Voor de overgrote meerderheid van arme mensen, is armoede alles behalve een keuze. Wereldwijd niet en evenmin in ons eigen land dat zich onder de meest welvarende mag rekenen.

Uiteraard is armoede een relatief gegeven. Armoede toont zich anders in Ghana, Bangladesh, Ohio of Brugge. Mensen zijn arm in relatie tot de algemene verdeling van economische middelen in een samenleving. 'Arm zijn 'betekent dan 'relatief minder hebben dan anderen'. Maar armoede verwijst ook naar een sociaal probleem, meer bepaald de situatie waarin iemand een zodanig tekort heeft aan economische middelen dat hij sociaal uitgesloten raakt op meerdere levensdomeinen. Eigenlijk behoort uitsluiting tot de kern van de zaak.
Armoede is per definitie verbonden met geldtekort. En armoede is relationeel. Het gaat over hoe de samenleving omgaat met mensen die minder hebben.
Dat is de buitenkant. Maar er is ook een binnenkant in de armoede: de schaamte, de permanente stress, de frustraties, de onmacht, schuldgevoelens, het heel negatieve zelfbeeld. Toch leeft als een kwijnende pit het verlangen dat hun kinderen het beter zouden hebben. Hoe voeden we dat vuur?

Op de vraag waarom armoede binnen kapitalistische samenlevingen bestaat, valt het debat uiteen in twee benaderingen. Een individualiserende benadering die de schuld voornamelijk bij de armen zelf legt, en een structurele benadering die kijkt naar de indeling van de samenleving.

In de organisatie waar ik ondertussen zo'n 25 jaar als vrijwilliger meewerk, kiezen we resoluut voor de structurele benadering van armoede. De Zuidpoort in de wijk Nieuw Gent is een Vereniging waar armen het woord nemen. De vereniging maakt deel uit van een breed Vlaams Netwerk tegen Armoede. U kent wellicht ook enkele West-Vlaamse verenigingen zoals 't Hope, Wieder, Ûze Plekke… Ze volgen elk op de eigen manier 6 grote criteria: armen samen brengen in groep, emanciperend werken, vormingsactiviteiten, werken aan maatschappelijke structuren, de maatschappelijke dialoog organiseren en armen blijven zoeken.

De Zuidpoort ontplooit heel verschillende activiteiten rond 3 thema's: Samen thuis, Samen werken en Samen strijden.

De 'Samen' is essentieel. Op alle niveaus van de vereniging is er samenwerking tussen mensen met armoede-ervaring en mensen zonder armoede-ervaring. Ondertussen werkt er ook 1 iemand met armoede-ervaring als betaalde werkkracht mee en al vele jaren zijn mensen met armoede-ervaring lid van een heel actieve Raad van Bestuur. Die participatie op alle vlakken lijkt de belangrijkste sleutel te zijn voor een doeltreffende werking. Dat gaat niet vanzelf. Het vraagt van alle betrokkenen veel inzet: het zoeken naar gepaste vergadertechnieken om effectief iedereen een actieve inbreng te bieden; het zoeken naar buddy-systemen, naar aandacht voor niet-verbale verslagmethodes, enz. maar ook durven vertrouwen dat jouw inbreng telt, tijd vrij maken, de agenda voorbereiden, de verslagen lezen, enz. Ook in de dialoog met politici van de stad of van de Vlaamse regering nemen niet enkel de beroepskrachten het woord maar evenzeer mensen met armoede-ervaring en mét een duidelijk inhoudelijke inbreng rond de verschillende thema's.

De armoede-verhalen blijven telkens schrijnend en overrompelend. Toch ervaar ik het als bijzonder vervullend om mensen als persoon te zien groeien.

Ik heb voor velen een grote bewondering. Het zijn vaak heel beschadigde mensen met een taaie volharding en heel veel overlevings-vaardigheden.

Ik noem hier Manuela en Lieve die beiden 2 jaar naar de themawerking rond onderwijs kwamen en gedurende 2 jaar elke week stipt aanwezig waren maar geen woord spraken. Maar ze bleven komen, het deed hen blijkbaar deugd. Vandaag werken beiden mee wanneer we aan scholen of OCMW's vorming geven over armoede en weten ze hun verhaal heel goed te brengen. Ik denk aan Patrick die altijd al heel behulpzaam was maar ook heel racistisch tegenover mensen van andere herkomst. Hij voelde zich als ex-vuilnisman gewaardeerd omdat hij mee kon werken in de vorming. Hij leerde mediteren en daar is hij voor iedereen onverwacht zo vol van. Maar het strafste is wel dat zijn vijandige houding tegenover 'die vreemden' verdween. En Marnix, een zwaar alcoholverslaafde, die wordt buiten gezet als hij dronken is maar warm verwelkomd wanneer hij weer nuchter is en hij blijft terugkomen.

Meestal zie je in de materiële situatie niet erg veel veranderen. Helaas, daar is het maatschappelijk klimaat niet naar. Maar je ziet wel mensen rechtop komen en veel vormen van sociale uitsluiting doorbreken. Menswording gebeurt in het samen op verhaal komen, naar de school van de kinderen durven gaan, op congé, naar toneel en naar het filmfestival gaan, een computer leren gebruiken, natuurwandelingen maken, participeren aan verkiezingsdebatten, vorming krijgen en vorming geven… problemen in de buurt aanpakken, zoals sluikstorten of racisme. Menswording gebeurt samen, thuis, in het werk, in de strijd.

De enorme mix van mensen in de Zuidpoort maakt me altijd blij, er borrelt zoveel creativiteit die me telkens weer verrast en in heel uiteenlopende projecten zijn weg vindt. Het is hartverwarmend te weten dat er middenin de kilte, zoveel plaatsen zijn waar het elke week warmste week is en waar de belofte van de zaligsprekingen een beetje tastbaar nabij komt.

De Zuidpoort is een plaats van groot en hoopvol geloof in deze wereld omgekeerd.

Antoinette Van Mosselvelde
De Lier, Brugge, 8 december 2024